

Z dziejów Wspólnoty K

Wspólnota Kościołów Chrystusowych w Rzeczypospolitej Polskiej ma 90 lat. Pod tą nazwą funkcjonuje od listopada 2004 roku. Na początku było to Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego. W latach 1953-1987 – ugrupowanie Kościoła Chrystusowego, współtworzące Zjednoczony Kościół Ewangeliczny, a po jego reorganizacji poprzez usamodzielnienie tworzących go ugrupowań – Kościół Zborów Chrystusowych (1988-2004). W rejestrze Kościołów i innych związków wyznaniowych MSWiA figuruje w dz. A poz. 24.

Wspólnota Kościołów Chrystusowych należy do licznej grupy tzw. wolnych Kościołów (drugi nurt reformacji), do których zalicza się również m.in. baptystów, ewangelicznych chrześcijan, zielonoświątkowców. Kościoły tej grupy, nazywane ewangelicznymi albo ewangelikalnymi, akcentują autorytet i wystarczalność Pisma Świętego, odkupienie człowieka przez śmierć Chrystusa na krzyżu, potrzebę osobistego nawrócenia – duchowego odrodzenia, czego potwierdzeniem jest chrzest przez zanurzenie. Wymaga to świadomej decyzji, wyboru, dlatego też określa się je również jako „Kościoły wyboru”, gdyż cechuje je świadoma przynależność i zaangażowanie jego członków, wywodzących się z różnych środowisk. To ludzie, którzy przeżyli nawrócenie i przyłączyli się do nowej społeczności.

Wolne Kościoły są wynikiem przebudzeniowych ruchów religijnych, sięgających XVIII wieku. Wywodząc się z protestantyzmu, zarzucały mu połowiczność, niekonsekwencję i kompromis, zarówno w dziedzinie teologii, jak i życia religijnego oraz obyczajowości. U ich podstaw legła idea powrotu do źródła chrześcijaństwa: nauki Jezusa Chrystusa zawartej w Biblii – Piśmie Świętym. Były to wspólnoty chrześcijan, wyrosłe z autentycznego pragnienia wykonywania woli Bożej i trwania w wierności Jezusowi Chrystusowi, odrzucające tradycję sprzeczną z nauką Biblii. Cechowało je nie tyle tworzenie nowych dogmatów lub zmiana ich sformułowań, co świadome, dobrowolne i odpowiedzialne w nich uczestnictwo, manifestowanie swojej wiary poprzez inną jakościowo pobożność i nowy styl życia. Były to ruchy odnowy, których celem nie było tworzenie nowych denominacji, jednak potępiane przez konfesje macierzyste przekształcały się często w nowe Kościoły, czego klasycznym przykładem są właśnie Kościoły Chrystusowe.

Ruch Kościołów Chrystusowych

Kościoły Chrystusowe wywodzą się z tzw. Ruchu Odnowy (Restoration Movement), zapoczątkowanego w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych w końcu XVIII wieku. Jego rozwój nastąpił w USA na początku XIX wieku. Czołową rolę odegrali w nim Barton W. Stone (1772-1844) i Thomas Campbell (1763-1854), dlatego określa się go również mianem The Stone-Campbell Movement (Ruch Stone'a-Campbella). Zaś za dokument założycielski tego Ruchu uznaje się „The Declaration and Address of the Christian Association of Washington” (w polskich tłumaczeniach występuje zwykle w wersji skróconej jako „Deklaracja i wezwanie” lub „Deklaracja i apel”), ogłoszony przez Thomasa Campbella 7 września 1809 roku. Ruch Odnowy cechowało oddanie sprawie jedności Ciała Chrystusowego, sprzeciw wobec sekciarstwa i podziałów oraz głębokie przekonanie, że jedności nie da się osiągnąć bez przywrócenia wiary, życia i porządku Kościoła nowotestamentowego.

Barton W. Stone był od 1798 roku pastorem prezbiteriańskim w Cane Ridge, Kentucky. W sierpniu 1801 roku zorganizował tam jedno z największych (w okresie tzw. Drugiego Wielkiego Przebudzenia), kilkudniowych spotkań ewangelizacyjnych. Uczestniczyło w nim od dwudziestu do trzydziestu tysięcy ludzi, którzy przyjeżdżali wozami z daleka i rozbijali obóz na kilka dni. Setki ludzi się nawróciło. Ale Stone popadł w tarapaty. Władzom kościelnym nie podobało się jego stowarzyszenie się z kaznodziejami baptystów i metodystów. To doprowadziło go do utworzenia „Springfield Presbytery”. Stone i jego towarzysze skupili się na studiowaniu nauki Nowego Testamentu na temat Kościoła. Ostatecznie rozwiązali utworzone przez siebie „Springfield Presbytery” i wystąpili z wezwaniem, by nazywać się „jedynie chrześcijanami” i przyjąć „Biblię jako jedyny pewny przewodnik do nieba, pozbawiony jakichkolwiek domieszek filozoficznych, zwodniczych kłamstw, tradycji ludzkiej i zasad tego świata”. Ostatecznie pewna liczba zborów w Kentucky przyjęła imię Chrystusa jako swoją nazwę.

Thomas Campbell urodził się w Irlandii w roku 1763. Jako prezbiteriański pastor wyemigrował do Ameryki w roku 1807. Ubolewając nad podziałami wśród chrześcijan, zaczął organizować wspólne spotkania z chrze-

kościółów Chrystusowych

ścijanami z innych denominacji, co zostało bardzo źle przyjęte przez zwierzchników kościelnych. Opozycja wobec niego przybierała na sile, co zmusiło go do opuszczenia Kościoła prezbiteriańskiego. W roku 1809 założył Christian Association of Washington (Waszyngtońskie Stowarzyszenie Chrześcijańskie). Nie była to organizacja w sensie nowego Kościoła. W tym też roku dołączył do niego jego syn Alexander, doskonale wykształcony teolog i filozof, popierający ideały ojca, i wkrótce przejął przewodnictwo w tym Ruchu.

Powody założenia i cele tego Stowarzyszenia oraz idee ku jedności chrześcijan Thomas Campbell przedstawił właśnie w „Deklaracji i wezwaniu”. Ten klasyczny dokument zawierał też śmiałe stwierdzenia i propozycje dla jedności chrześcijan. Najbardziej znamieną jest pierwsza z nich: „Kościół Chrystusa na ziemi, w swej istocie, intencji i strukturze, jest jeden. Należą do niego wszyscy, gdziekolwiek się znajdujący, którzy wyznają swoją wiarę w Chrystusa i są Mu posłuszni we wszystkim, zgodnie z Pismem, co manifestuje się zarówno w ich charakterze, jak i w postępowaniu; i nikt więcej, gdyż nikogo poza tym nie można szczerze i uczciwie nazwać chrześcijaninem”.

Praktyka życia zborowego oparta była na Biblii. Ewidentnym tego przykładem stała się kwestia chrztu. Powszechna była praktyka chrztu niemowląt. Gdy w rodzinie Campbella urodziła się pierwsza córka, zaistniała potrzeba jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jaki jest chrzest biblijny. Modlitwa i studiowanie Bożego Słowa doprowadza do przekonania, że jedynie chrzest przez zanurzenie osoby, która uwierzyła Ewangelii, jest chrzestem nowotestamentowym. Campbellowie zdawali sobie sprawę z następstw, jakie wywoła ich decyzja. Zdecydowanie jednak stanęli na gruncie Ewangelii i przyjęli chrzest wiary. Miało to miejsce 12 czerwca 1812 r. Nad rzeką zgromadził się tłum. Niektórzy z obecnych rzucali w wodę kamieniami. Campbellowie stracili wielu przyjaciół.

Pragnieniem Thomasa Campbella było zjednywanie wszystkich szczerze wierzących. Nie dążył do tworzenia odrębnego Kościoła. Wysłał w tej sprawie pismo do bardziej liberalnego Synodu w Pittsburgu, ale spotkał się z odmową. Nie udało się zatem kontynuować współpracy z prezbiterianami. Nie powiodła się też okresowa unia z baptystami, zakończona ostatecznie w roku 1832. Tego roku Alexander Campbell napisał: „Cały

świat musi wiedzieć, że zostaliśmy zmuszeni do założenia odrębnej społeczności”.

Stone i Campbellowie pragnęli powrócić do prostoty Kościoła Nowego Testamentu. Odrzucali denominacyjne wyróżniki i podziały. Określali się po prostu jako chrześcijanie. Przywiązywali dużą wagę do autonomii lokalnego Kościoła i chrztu dorosłych przez zanurzenie. Podkreślali nowotestamentowy wzorzec organizacji Kościoła w oparciu o starszych i diakonów, bez podziału na duchowieństwo i laikat. A przede wszystkim uważali Biblię za jedyne źródło prawdy, praktyk chrześcijaństwa i zasad wiary. Każdy chrześcijanin powinien zatem ją znać. Ruch Odnowy bardzo szybko zdobywał wielu wyznawców i do połowy XIX wieku stał się szóstą pod względem liczebności grupą religijną w Ameryce Północnej. Społeczności kościelne, powstałe w rezultacie tego Ruchu nosiły nazwę Uczniowie Chrystusa (Disciples of Christ) lub po prostu Uczniowie (Disciples), a później Kościoły Chrystusowe (Churches of Christ) lub Chrześcijańskie Kościoły (Christian Churches). Każdy lokalny zbor uważano za Kościół w pełnym nowotestamentowym znaczeniu tego słowa, stąd liczba mnoga w nazwie Ruch Kościołów Chrystusowych czy Wspólnota Kościołów Chrystusowych w RP.

Na początku XX wieku wyłoniły się w tym Ruchu trzy grupy:

- Kościoły Chrystusowe tzw. niegrające (non-instrumental albo old-path Churches of Christ), reprezentujące nurt konserwatywno-fundamentalistyczny.
- Kościoły Chrześcijańskie/Kościoły Chrystusowe (Christian Churches/Churches of Christ), reprezentujące umiarkowany nurt centrowy (tu plasuje się Wspólnota Kościołów Chrystusowych).
- Uczniowie Chrystusa (Disciples of Christ), reprezentujący nurt liberalny.

Ruch Kościołów Chrystusowych rozpropagował wiele haseł, znanych i używanych do dziś, na przykład: Gdzie Biblia mówi – my mówimy, gdzie Biblia milczy – my milczymy. W sprawach zasadniczych – jedność, w sprawach drugorzędnych – wolność, a we wszystkim – miłość. Jesteśmy wolni, aby się różnić, ale nie dzielić. Jesteśmy jedynie chrześcijanami, ale nie jedynymi chrześcijanami. Nie jesteśmy jedynymi Kościołami Chrystusowymi, ale jedynie (wyłącznie) Chrystusowymi.

Ruch Odnowy zaowocował dużym ożywieniem religijnym, najpierw w Stanach Zjednoczonych a potem

– w wyniku zakrojonej na szeroką skalę działalności misyjnej – również w innych krajach, między innymi w Polsce.

W Polsce przedwojennej

Początki Kościoła Chrystusowego w Polsce to rok 1921 i działalność Konstantego Jaroszewicza. Konstanty Jaroszewicz urodził się 25 września 1891 r. we wsi Starowieś (okolice Bielska Podlaskiego). W roku 1910 wyjeżdża „za chlebem” do Stanów Zjednoczonych. Znajduje tam więcej niż oczekiwał – „chleb żywota”. W lipcu 1912 r. w Nowym Jorku na rogu ulic Pierwszej i Havston usłyszał Słowo Boże, głoszone przez ewangelistę Kościoła Chrystusowego Józefa Kesvila. Jeszcze tego samego dnia wieczorem, w Kościele Chrystusowym przy ulicy Drugiej 63, nawraca się i przyjmuje chrzest wiary. Postanawia poświęcić swe życie głoszeniu Ewangelii. Rozpoczyna studia w Johnson Bible College w Knoxville, Tennessee.

Po ukończeniu studiów w 1916 r. zostaje ordynowany na kaznodzieję. Głosi Ewangelię na ulicach Nowego Jorku i organizuje zbór przy ulicy Cherry i Clinton. Następnie organizuje szereg zborów m. in. w Chicago,

Henvill, Cleveland i Baltimore. Prowadzi akcje ewangelizacyjne wśród ludności słowiańskiej i żydowskiej oraz wykłady w Kościołach ewangelicznych i instytucjach naukowych w wielu stanach Ameryki Północnej.

Pragnieniem jego jest głoszenie Ewangelii w ojczyźnie. Pod koniec roku 1921 wraca z żoną Ksenią do Polski. Praca ewangelizacyjna nie była łatwa. Jaroszewiczów spotykają różne przykrości ze strony sąsiadów, krewnych i duchowieństwa, włącznie z obrzucaniem kamieniami i nawet próbą pozbawienia życia. Nie zniechęca to ich jednak, a przeciwności jeszcze utwierdzają w przekonaniu, że rodacy bardzo potrzebują Ewangelii. Wkrótce nawiązuje kontakt z rodziną Jakoniuków w Andryjankach, którzy już wcześniej zetknęli się z Dobrą Nowiną. Łączy ich przyjaźń i współpraca. Razem prowadzą pracę ewangelizacyjną i dobroczynną. Wśród pierwszych osób, które przyjęły Ewangelię, jest Nikon Jakoniuk i Mikołaj Korniluk oraz jego matka i siostry. W maju 1923 roku ma miejsce pierwszy chrzest kilkunastu osób, we wrześniu następny. Do grona wierzących dołącza w 1924 r. rodzina Winników, a w ich domu w roku 1928 zostaje zorganizowany sierociniec dla siedmiorga dzieci.

IV Zjazd Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych w Horyczowie, 1932 r. ❶ Nikon Jakoniuk, ❷ Jan Bukowicz, ❸ Jerzy Sacewicz,

Jesienią 1924 r. Jaroszewiczo-
wie sprzedają swoje gospodarstwo
i przeprowadzają się do Kobrynia,
gdzie kupują dom z dużym ogro-
dem. W następnym roku na tej po-
sesji budowany jest dom modlitwy.
Powstaje tam centrum misyjne
Kościoła Chrystusowego. Najbliż-
szymi współpracownikami Konstan-
tego Jaroszewicza stają się Jan
Bukowicz i Jerzy Sacewicz. Dzia-
łalność misyjna prowadzona jest
na terenie województw: wileńskiego,
nowogródzkiego, białostockiego,
poleskiego, wołyńskiego i lwow-
skiego. Konstanty Jaroszewicz
działa jako przedstawiciel Międzynarodowej Chrześcijańskiej Misji
i początkowo tą nazwą określa się
również powstającą społeczność.
Od roku 1926 używa się nazwy
„Misja Chryścjan Ewangelicznych
w Polsce”, której zarząd – z upo-

fot. archiwum Paweł Bajko

Jeden z kursów umuzykalniających – około roku 1930

fot. archiwum Paweł Bajko

ważnienia przedstawicieli zborów – stanowią: K. Jaroszewicz – prezes, J. Bukowicz – wiceprezes i skarbnik oraz J. Sacewicz – sekretarz.

K. Jaroszewicz jeszcze w 1923 r. występuje do władz lokalnych o zalegalizowanie działalności, ale spotyka się z odmową. Rejestracja pierwszych zborów Kościoła Chrystusowego ma miejsce dopiero w roku 1926. Uzyskują one legalizację lokalną poprzez wciągnięcie ich do „rejestru gmin sekciarskich” poszczególnych województw, co nadaje im osobowość prawną. Zbory są autonomiczne i niezależne od jakiegokolwiek władzy krajowej czy zagranicznej.

Do roku 1928 na terenie Polski powstaje 30 zborów Kościoła Chrystusowego, które na wspólnym posiedzeniu w Kobryniu w 1928 r. tworzą Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego w Polsce. W 1929 r. odbywa się w Kobryniu I Ogólnopolski Zjazd, na którym wyłoniony zostaje Komitet Wykonawczy w składzie: Konstanty Jaroszewicz – prezes, Jan Bukowicz – wiceprezes i skarbnik, Jerzy Sacewicz – sekretarz, Bolesław Winnik – zastępca sekretarza oraz członkowie: Grzegorz Bajko, Teodor Pawluk, Nikon Jakoniuk, Jan Moskaluk i Jan Władysiuk.

Ogólnopolskie Zjazdy ZKCh odbywają się co roku (oprócz roku 1933, w którym zjazd nie odbył się z powodu trudnej sytuacji finansowej), do roku 1939 włącznie, w różnych miejscowościach. Mają one przede wszystkim charakter duchowo-budujący i są zwoływane w celu duchowego i organizacyjnego zespolenia zborów. Sprawy organizacyjne zajmują zwykle jeden dzień, pozostałe dwa dni to wykłady, kazania, występy chórów i orkiestr, nauka nowych pieśni, świadectwa. Wiele czasu poświęca się na modlitwę, czasem ogłaszano jednodniowy post. Odbywają się również chrzty. Każdy zjazd kończy się Wieczerzą Pańską.

ZKCh prowadzi również działalność oświatową, wydawniczą i charytatywną. Organizowane są kursy biblijne, dyrygenckie, dla nauczycieli szkół niedzielnych oraz regionalne zjazdy międzyzborowe. Od roku 1926 wydawano miesięcznik „Christianskij Sojuz” (Chrześcijański Związek), w nakładzie 1.500-2.000 egz., wydawany w języku rosyjskim, ale zamieszczano tam również artykuły w języku polskim. Od lipca 1938 r. aż do wybuchu wojny wydawane jest również „Słowo Pojednania” w języku polskim. Wydawany jest także kwartalnik dla młodzieży „Młody Robotnik” oraz liczne pozycje książkowe w języku polskim i rosyjskim. W okresie międzywojen-

④ Mikołaj Korniluk, ⑤ Bolesław Winnik

nym rozpowszechniono ok. 25.000 egz. Biblii, ponad 50.000 egz. Nowego Testamentu i pojedynczych Ewangelii oraz tysiące broszur i książek chrześcijańskich. Budowano wiele kaplic i domów modlitwy. Prowadzono własny dom sierot. Rozpoczęto budowę szkoły biblijnej. Działalność misyjno-charytatywna wykraczała poza obszar państwa polskiego, prowadzona była również w Rumunii, Bułgarii, Jugosławii, Łotwie, Litwie, Estonii, Finlandii, na Węgrzech i w Związku Radzieckim. W dorocznych zjazdach uczestniczyli przedstawiciele bratnich Kościołów z zagranicy, a delegaci ZKCh brali udział w światowych kongresach Kościoła Chrystusowego. W roku 1936 reprezentacyjny chór misyjny ZKCh wyjeżdżał z koncertami m. in. do USA.

Planowano rozszerzyć akcję misyjną na województwa centralne i w związku z tym w roku 1939 przeniesiono siedzibę ZKCh z Kobrynia do Brześcia n/Bugiem. Istniało wówczas 85 zborów (45 z nich posiadało osobowość prawną) i 320 placówek misyjnych w ośmiu województwach.

W dniach 18-20 sierpnia 1939 r. w miejscowości Zimno na Wołyniu odbył się X Zjazd ZKCh. Podjęto na nim szereg ważnych decyzji, m. in. zmianę nazwy – powrót do nazwy „Kościół Chrystusowy”, uchwalono nowy statut i przyjęto projekt budowy Kolegium Biblijnego w Brześciu n/Bugiem. Niestety, wojna uniemożliwiła realizację przyjętych postanowień.

Wybuch II wojny światowej utrudnił pracę Kościoła Chrystusowego, ale jej nie przerwał. Zbory – dotychczas współpracujące ze sobą, spotykające się na dorocznych zjazdach – znalazły się w różnych strefach okupacyjnych. Zdecydowana ich większość (aż 70 zborów będących na terenie Białorusi, Ukrainy i Litwy) wraz z Radą Naczelną Kościoła Chrystusowego (w Brześciu n/Bugiem) znalazła się w granicach ZSRR. Tam też pozostali m. in. Jan Bukowicz i Jerzy Sacewicz. Konstanty Jaroszewicz zdażył w ostatniej chwili wyjechać do Białej Podlaskiej, gdzie został aresztowany przez gestapo. Po 52 dniach został zwolniony i jako obywatel amerykański otrzymał zezwolenie na wyjazd do Włoch, a stamtąd do USA. Ograniczona podczas wojny wolność zgromadzeń i używania języka polskiego powodowała, że niektóre zbory dołączały do wyznań tolerowanych przez władze okupacyjne, inne działały w konspiracji, niektóre zawieszały swą działalność.

W Polsce Ludowej

II wojna światowa i będące jej efektem nowe granice całkowicie zmieniły sytuację Kościoła Chrystusowego w Polsce. Ubyły 72 zbory, położone na terenie województw: wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego i lwowskiego, które weszły w skład Wszelkowskiej Rady Ewangelicznych Chrześcijańskich w ZSRR. Wielu liderów Kościoła zostało wywiezionych do Rzeszy, obozów koncentracyjnych bądź łagrów sowieckich. Niektórzy zginęli z rąk okupantów.

Trzeba było na nowo organizować pracę Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych. Czołowi liderzy

Kościoła Chrystusowego: Jerzy Sacewicz, Mikołaj Korniluk i Bolesław Winnik osiedlili się na Mazurach, gdzie – decyzją wojskowych władz sowieckich – zostali w 1944 r. skierowani do pracy. W maju 1945 r. wszyscy trzej wraz z rodzinami zamieszkali w Olsztynie. Podjęli pracę fizyczną w grupie operacyjnej Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Jednocześnie organizowali działalność Kościoła, zabezpieczając m.in. obiekty sakralne. Już w czerwcu 1945 r. wystąpili z oficjalnym wnioskiem o prawo korzystania z domu modlitwy. Pastorem nowo powstałego zboru został Jerzy Sacewicz. W lipcu 1946 r. zbor olsztyński przejął poniemiecką kaplicę przy Warmińskiej 23, która po przeprowadzeniu generalnego remontu stanowi do dzisiaj siedzibę zboru.

Oprócz działalności religijnej podjęto również działalność charytatywną przy wydatnej pomocy dra Konstantego Jaroszewicza. W marcu 1946 r. utworzono w Olsztynie Komitet Pomocy „Ewangeliczny Samarytanin” w celu niesienia pomocy materialnej i dystrybucji darów dla najuboższych. W Lidzbarku Warmińskim urządzano kolonie dla dzieci i uruchomiono dom dziecka, a potem dom starców.

Nagłącą potrzebą była legalizacja Kościoła. Chodziło głównie o to, by nie stracić własnych obiektów kościelnych i ewentualnie zyskać nie zajęte jeszcze opuszczone kaplice poniemieckie. Pierwszą próbą było włączenie się w 1945 r. do nowo tworzącego się Polskiego Kościoła Ewangelicznych Chrześcijańskich, w skład którego weszło pięć społeczności ewangeliczno-baptystycznych. Jednak to rozwiązanie nie wytrzymało próby czasu.

W sierpniu 1946 roku, na nadzwyczajnym zjeździe przedstawicieli Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych, postanowiono reaktywować Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych, jako odrębny Kościół. Wybrano też Radę Naczelną w składzie: Jerzy Sacewicz – prezes, Bolesław Winnik – wiceprezes i skarbnik, Mikołaj Korniluk – sekretarz oraz członkowie: Nikon Jakoniuk, Paweł Bajeński, Szymon Sacala, Konstanty Sacewicz, Teodor Lewczuk i Józef Muranty. Konstanty Jaroszewicz, mieszkający na stałe w USA, został honorowym prezesem i generalnym przedstawicielem ZKCh za granicą.

W listopadzie 1946 r. Ministerstwo Administracji Publicznej wyraziło zgodę na wznowienie działalności Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego w Polsce, jako zrzeszenia religijnego. Funkcjonowały wówczas cztery zbory w województwie białostockim (Siemiatycze, Boćki, Milejczyce, Grodzisk), osiem w mazurskim (Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Mrągowo, Rumi, Świętajno, Ruskowo, Pasłęk) oraz w Gdańsku, Sosnowcu i Muratynie (lubelskie).

W roku 1947 Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych zakupiło w Warszawie zniszczony w 80% budynek przy ul. Puławskiej 114 i rozpoczęło jego odbudowę. W styczniu 1948 r. przeprowadził się do Warszawy Jerzy Sacewicz, a w miesiąc później przeniesiono z Olsztyna do Warszawy centralę Kościoła. 18 kwietnia 1948 r. odbyło się uroczyste otwarcie centrali Kościoła i kaplicy w Warszawie. W marcu 1948 r. ukazał się pierwszy nu-

Czołowi przywódcy ZKCh, lata 40.

Od lewej: Paweł Bajeński, Bolesław Winnik,
Konstanty Jaroszewicz, Mikołaj Korniluk, Jerzy Sacewicz

mer miesięcznika „Jedność” (nakład 2 000 egz.). Wydano również „Śpiewnik Kościoła Chrystusowego” w nakładzie 10 000 egz. oraz przeznaczone dla chórów „Pieśni kościelne”.

Nowo powstające zbory potrzebowały odpowiednio przygotowanych kaznodziejów. Organizowano więc kursy biblijne, dyrygenckie, dla nauczycieli szkół niedzielnych. W roku 1948 powstało Seminarium Teologiczne w Lidzbarku Warmińskim, przeniesione w rok później do Warszawy. W dalszym ciągu odbywały się doroczne zjazdy Kościoła. Organizowano również zloty młodzieży.

Rok 1950 to czarna karta w historii Kościoła. 19-20 września tego roku wszyscy członkowie władz naczelnego Kościoła i większość aktywnych działaczy zostali aresztowani pod zarzutem zdrady stanu. Kaplice, kancelarie zborowe a nawet prywatne pokoje zostały opieczętowane. Niektórzy zostali wypuszczeni po kilku miesiącach, inni – m.in. Jerzy Sacewicz, Mikołaj Korniluk, Bolesław Winnik – dopiero w roku 1953. Została wstrzymana działalność wydawnicza i znacznie ograniczona wolność zgromadzeń. Pieczęcie z kaplicy w Warszawie zdjęto dopiero w końcu 1952 r., a z kancelarii zborowej 4 lutego 1953. W międzyczasie przeznaczony na docelową kaplicę i kancelarię parter i I piętro Puławskiej 114 uznano za nienaprawione i przydzielono je Przedsiębiorstwu „Radiofonizacja Kraju”.

W roku 1951 Paweł Bajeński, po zwolnieniu z więzienia i kilkumiesięcznym pobycie w szpitalu, podjął starania o udostępnienie opieczętowanych kaplic. Zwołał również ogólnopolską konferencję braterską w Inowrocławiu, gdzie wybrano nowy zarząd Kościoła: prezes – Paweł Bajeński, sekretarz – Konstanty Sacewicz, skarbnik – Nikon Jakoniuk. Jerzy Sacewicz i Mikołaj Korniluk nadal byli w więzieniu. Działalność Kościoła ograniczała się w zasadzie do nabożeństw w opieczętowanych kaplicach i mieszkaniach prywatnych. Władze prowadziły politykę komasowania pokrewnych wyznań, m.in. ograniczając otwieranie opieczętowanych kaplic

i przydzielając im jedną kaplicę do wspólnego użytkowania. ZKCh posiadało wówczas 24 zbory, 53 placówki, 12 kaplic, 6 sal modlitewnych i około 3000 wiernych.

W dniach 1-2 listopada 1952 r. w Warszawie przy ul. Puławskiej 114 odbył się XV Ogólnopolski Zjazd ZKCh. Osłabiony Kościół, poszukując sposobów skutecznego działania, na nowo podjął kwestię organizacyjnej współpracy z bratnimi Kościołami ewangelicznymi: Zjednoczonym Kościołem Ewangelicznym i Kościołem Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Konferencje porozumiewawcze w tej sprawie odbyły się w Warszawie 30 listopada 1952 r. i 8 marca 1953 r. (w drugiej uczestniczył już Jerzy Sacewicz, który kilka dni wcześniej opuścił więzienie). Formalną decyzję o rozwiązaniu Zjednoczenia Kościołów Chrystusowych i przyłączeniu się do ZKE – mimo wielu głosów przeciw – podjął Nadzwyczajny Zjazd ZKCh, który odbył się w Siemiatyczach 10 maja 1953 roku. Zdecydowanie sprzeciwiał się temu Jerzy Sacewicz. Mikołaj Korniluk i Bolesław Winnik nadal przebywali w więzieniu.

4 czerwca 1953 r. odbył się I Synod poszerzonego ZKE. Do Prezydium Rady ZKE jako wiceprezes wszedł Paweł Bajeński. Funkcję tę sprawował przez trzy kolejne kadencje. Kolejnym wiceprezesem ZKE z ugrupowania Kościoła Chrystusowego został w 1962 r. Konstanty Sacewicz, którego w 1974 roku wybrano prezesem ZKE (był nim przez dwie kadencje, do roku 1981). Rada ZKE składała się z 30 członków, po 6 delegatów z każdego ugrupowania, tj. Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Ewangelicznych Chrześcijan, Stanowczych Chrześcijan, Wolnych Chrześcijan i Kościoła Chrystusowego (tym mianem potocznie określano Zjednoczenie Kościoła Chrystusowego).

Zjednoczony Kościół Ewangeliczny istniał do roku 1987. Sytuacja polityczna kraju zmieniła się i nie było już potrzeby dalszego funkcjonowania pod jednym szyldem niezależnych od siebie Kościołów. Ostateczną decyzję o reorganizacji ZKE poprzez usamodzielnienie jego składowych konfesji podjął XII Synod ZKE w dniu 22 maja 1987 r. Kadencję Rady Kościoła i jej Prezydium przedłużono do dnia legalizacji powstałych w wyniku reorganizacji Kościołów.

1 lutego 1988 Urząd do Spraw Wyznań wydał decyzję o wykreśleniu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego z Rejestru stowarzyszeń i związków religijnych, w którym był wpisany pod poz. 2. Z tą samą datą do tegoż Rejestru wpisano Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, Kościół Ewangelicznych Chrześcijan, Kościół Zborów Chrystusowych i Kościół Zielonoświątkowy. Kościół Wolnych Chrześcijan wystąpił z ZKE już w roku 1980 i był zarejestrowany 14 maja 1981 roku.

Wieloletnia działalność w ramach ZKE doprowadziła do wielu zmian, również w stylu pobożności. Po 34 latach trudno było jednoznacznie określić konfesyjną przynależność zborów. Po rozwiązaniu ZKE w naszej społeczności kościelnej znalazło się 20 zborów i kilkanaście placówek.

W III Rzeczypospolitej

Ugrupowanie Kościoła Chrystusowego nie powróciło do poprzedniej nazwy. Nie mogło też przyjąć nazwy Kościół Chrystusowy, gdyż w kwietniu 1982 został zarejestrowany Kościół Chrystusowy w Polsce z siedzibą w Sopocie (grupa nie związana ze Zjednoczeniem Kościołów Chrystusowych, działająca „nielegalnie” od „rozłamu” w ZKE w 1956 r.).

1 lutego 1988 r. zostało zarejestrowane jako Kościół Zborów Chrystusowych. Zarząd i kierowanie bieżącymi sprawami Kościoła powierzono Naczelnej Radzie Kościoła, wybieranej przez Konferencję Synodalną na okres 4 lat. W momencie rejestracji stanowili ją: Henryk Sacewicz – przewodniczący, H. Ryszard Tomaszewski – sekretarz, Paweł Wróbel – skarbnik, W. Andrzej Bajeński i Piotr Karel – członkowie oraz Konstanty Jakoniuk, Sergiusz Kobus i Aleksander Żegunia – zastępcy członków. W listopadzie 1992 r. Konferencja Synodalna podjęła decyzję o zmianie struktur organizacyjnych. W miejsce Naczelnej Rady powołano trzyosobowy Sekretariat Kościoła w składzie: Henryk Sacewicz – naczelny przebiter (później pod zmienionym nazwiskiem Rother-Sacewicz), Bronisław Hury – sekretarz, Paweł Wróbel – skarbnik (w tym składzie do roku 2000).

Kościół Zborów Chrystusowych, zabiegając o dobre relacje i współpracę z bratnimi Kościołami, już na Synodzie zamykającym działalność ZKE sygnalizował potrzebę powołania Aliansu Ewangelicznego, który wychodziłby poza ramy ZKE. Gdy w końcu lat 90. ta idea zaczęła się urzeczywistniać, grupie roboczej, przygotowującej stosowne dokumenty, przewodniczył Henryk Rother-Sacewicz. On też został pierwszym przewodniczącym Rady Krajowej Aliansu Ewangelicznego w RP, zarejestrowanego 21 stycznia 2000 roku, zrzeszającego Kościoły ewangelikalne i ewangelikalne organizacje parakościelne w Polsce. W roku 2004 po raz pierwszy obsadzona została funkcja sekretarza generalnego AE – został nim Władysław Dwuląt.

W październiku 2000 r. przebiterem naczelnym Kościoła został W. Andrzej Bajeński, a do Sekretariatu Kościoła powołano ponadto Władysława Dwuląta i Henryka Rother-Sacewicza. Nastąpiły kolejne zmiany organizacyjne, co prowadziło do zmiany statutu.

W lipcu 2004 r. VI Synod Kościoła Zborów Chrystusowych podjął uchwały o zmianie nazwy na Wspólnotę Kościołów Chrystusowych (obowiązującą z dniem 1 listopada 2004) i przyjęciu nowego Statutu Kościoła, a wynikające z nowego Statutu zmiany zostają wpisane do Rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 września 2004 roku.

Kierowniczym organem wykonawczym Kościoła jest Rada Kościoła, której przewodniczy przebiter naczelny. Aktualny skład Rady Krajowej jest następujący: W. Andrzej Bajeński – przewodniczący, Kazimierz Barczuk, Marek Charis, Władysław Dwuląt, Piotr Karel, Jarosław Ściwiarski, Paweł Wróbel i Krzysztof Zaręba.

Wspólnota Kościołów Chrystusowych to aktualnie około 5.000 wiernych, 32 zbory i 12 stacji misyjnych oraz 6 agend.

Agendy Kościoła

Dom Spokojnej Starości „Betania” (wcześniej zwany Domem Starców) to najstarsza agenda, powstała w roku 1958, równocześnie ze zbozem przy ul. I Dyzwizji 5 w Ostródzie, założonym przez pastora Kazimierza Chojnackiego. Ta charytatywna służba była możliwa dzięki materialnemu wsparciu zborów, ofiarodawców indywidualnych i pomocy zagranicznej – głównie Polskiej Chrześcijańskiej Misji, założonej przez br. Pawła Bajko. Od roku 1974 dyrektorem „Betanii” był Paweł Wróbel. Podobnie jak jego poprzednik – Kazimierz Chojnacki – pełnił jednocześnie funkcję pastora zboru.

W roku 1985 w „Betanii” wybuchł pożar i budynek nie nadawał się do użytku. Pensjonariusze znaleźli schronienie w baptystycznym Domu Opieki w Białymstoku. Staraniem ugrupowania Kościoła Chrystusowego przeprowadzono remont generalny, co znacznie podwyższyło standard obiektu. W roku 1989 „Betania” wznowiła swą działalność.

Dom Spokojnej Starości „Betania” funkcjonował do końca 2009 roku. Schronienie i pomoc znalazło w nim około 150 pensjonariuszy, najczęściej będących w trudnej sytuacji życiowej, czasem bez środków do życia i schorowanych.

Ośrodek Katechetyczno-Misyjny „Ostróda Camp” (www.ostrodacamp.chs.pl). W maju 1971 roku ugrupowanie Kościoła Chrystusowego zakupiło gospodarstwo rolne w małej wsi Ostrów pod Ostródą, z przeznaczeniem na stałą bazę dla obozów dziecięcych i młodzieżowych. Piękne położenie – tuż nad jeziorem – ale warunki bardzo skromne: stodoła jako sypialnia i jadalnia, prowizoryczna kuchnia w byłym chlewiku, studnia i parniki z gorącą wodą, wypchane słomą sienniki. Każdy rok przynosił kolejne zmiany. Zamiast sienników dmuchane materace i piętrowe prycze po obu stronach klepiska. Coraz więcej obozów i coraz wyższy standard. Wybudowano budynek socjalno-mieszkalny (stołówka, kuchnia, sanitariaty, 16 pokoi, sala wykładowa). Namioty ustąpiły miejsca domkom campingowym. Stodołę przebudowano na kaplicę. Powstały pełnowymiarowe boiska do koszykówki, siatkówki, tenisa, amfiteatr, parkingi dla samochodów. Zdążyły urosnąć drzewa. Domki campingowe wyposażane są w łazienki. Ostróda-Camp to dziś baza konferencyjno-obozowa dla 150 osób. Przewinęło się przez nią ponad 15.000 osób. W latach 1989-2003 dyrektorem tej agendy był Kazimierz Barczuk, a następnie Zbigniew Chojnacki. W roku 2011 obowiązki dyrektora ma przejąć Andrzej Korytkowski.

Chrześcijański Instytut Biblijny w Warszawie (www.chib.pl) istnieje od 1984 roku, pod kierownictwem Michała Weremiejewicza, prowadząc działalność edukacyjną i wydawniczą. Ponad 3500 osób skorzystało z różnorodnego szkolenia. Wydane zostały 83 tytuły

(podręczniki i inna literatura chrześcijańska) o łącznym nakładzie ponad 250 000 egzemplarzy.

Na początku było to Korespondencyjne Seminarium Biblijne. Pierwszy dwuletni kurs ukończyło 37 studentów, a dyplomy wręczono im w Ostródzie, podczas obchodów 65-lecia Kościoła Chrystusowego. W roku 1992 nastąpiła zmiana nazwy na Chrześcijański Instytut Biblijny, bardziej adekwatną dla poszerzonej działalności. Obecnie w Instytucie studiuje prawie 300 studentów. Każdego roku wydawanych jest kilka nowych książek.

Instytut współpracuje z innymi ośrodkami szkoleniowymi w kraju i za granicą. Między innymi z TCM Institute for Biblical Studies w Austrii, Institute for Christian Resources w USA, Springdale College w Anglii, Johnson Bible College w USA, Emmanuel School of Religion w USA, Literature And Teaching Ministries w USA, Institut für natürliche Gemeindeentwicklung w Niemczech.

Misja „Świat Dziecka” pod kierownictwem Alicji Lewczuk działała przez 20 lat, do końca 2006 roku. Powstała przy współpracy Child and World Foundation. Prowadziła szeroko rozumianą pracę wśród dzieci. Organizowała szkolenia i konferencje dla nauczycieli szkółek niedzielnych – uczestniczyło w nich ponad 2.000 osób. Opracowywała materiały katechetyczne i pomoce wizualne, tłumaczyła pieśni. Przeprowadzała Wakacyjne Kluby Biblijne – w sumie było ich ponad 60. Nie tylko w Polsce, również na Białorusi, Litwie, Ukrainie, w Rosji i Rumunii. I nie tylko w środowisku ewangelicznym.

Wydawnictwo „Słowo i Życie” (www.slowoizycie.pl) powstało w roku 1988. Dzięki zabiegom H. Ryszarda Tomaszewskiego, ówczesnego sekretarza Naczelnej Rady Kościoła, 29 października 1988 roku uzyskano pozwolenie na wydawanie miesięcznika „Słowo i Życie”, jako organu prasowego Kościoła. Pierwszy numer tego czasopisma ukazał się w styczniu 1989 roku. Od roku 1990 był to dwumiesięcznik, a od 1995 kwartalnik. Wydawnictwo wydało również kilka tytułów książkowych. Od roku 2001 formalnie jako agenda kościelna. Jej dyrektorem jest Bronisław Hury. „Słowo i Życie”, ukazuje się aktualnie w nakładzie 800 egz.

Zagraniczna Służba Misyjno-Charytatywna rozpoczęła swoją działalność w roku 1995. Na początku była to „Misja Wschód”. Jej celem była pomoc duchowa i materialna dla współwyznawców za wschodnią granicą Polski, zwłaszcza na Litwie (znaczący udział w budowie domu modlitwy w Sołecznikach). Inicjatorem i dyrektorem tej agendy był Sławomir Rynkowski. Agenda zakończyła swą działalność w 2001 r.

Centrum Edukacji „Graceland” (www.graceland-centrum.com) – szkoła języka angielskiego, zapoczątkowana w styczniu 1999 r. przez Colette Ladan i Jay Bowyer we współpracy ze Społecznością Chrześcijańską w Ciechanowie. Celem było wsparcie działalności ewangelizacyjnej zboru. Nauczanie jest ogólnodo-

stępne i oparte jest na Biblii. Od kwietnia 2001 formalnie jako agenda Kościoła, której dyrektorem był Janusz Rogalski. Aktualnie Centrum Edukacji „Graceland” działa w Krakowie, a p.o. dyrektorem tej agendy jest Tomasz Rawicz-Mikułowski.

Misja Charytatywna „Dobro Czynić” (www.dobroczyinic.pl), powołana w 2005 roku, posiadająca status organizacji pożytku publicznego (KRS 0000253759). Wspiera i inicjuje działania charytatywne, wykorzystując możliwości, jakie daje 1 procent przekazywanego podatku. Dyrektorem tej agendy jest Marek Sobotka.

Misja „Poślij Mnie” (www.poslijmnie.pl), pod kierownictwem Kazimierza Barczuka, jako formalna agenda WKCh działa od roku 2003 (przedtem, od roku 1988 jako Fundacja Chewra). Jest kontynuacją działalności rozpoczętej w końcu lat 80. wśród osób pochodzenia żydowskiego. Jednym z jej głównych celów jest pomoc humanitarna dla osób w trudnej sytuacji materialnej, zwłaszcza byłych więźniów obozów koncentracyjnych, głównie w byłych republikach radzieckich.

NINA HURY

Bibliografia:

1. Paweł Bajko, *Z dziejów Kościoła Chrystusowego w Polsce*, Polish Christian Ministries 2001.
2. Edward Czajko, *Chrześcijaństwo ewangeliczne w Polsce* (broszura), Warszawa 1967.
3. Konstanty Jakoniuk, Tomasz i Aleksander Campbellowe, w: *Kalendarz „Chrześcijanina” 1977*, Prezydium Rady ZKE, Warszawa 1976.
4. Karol Karski, *Protestanckie wspólnoty wolnościowe*, w: *Studia i dokumenty ekumeniczne* nr 1(35)/1995, s. 37-53.
5. Władysław Kołodziej, *Kościół Chrystusowy w Polsce* (maszynopis), Brześć Litewski 1939.
6. *Kościół Zborów Chrystusowych w Polsce, Konferencja – Jubileusz 75-lecia*, 28-31 sierpnia 1996, (broszura).
7. Alicja Lewczuk, *Kościół Chrystusowy w Polsce*, w: *Kalendarz „Chrześcijanina” 1977*, Prezydium Rady ZKE, Warszawa 1976, s. 121-126.
8. Jan Mironczuk, *Polityka państwa wobec Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce (1947-1989)*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2006.
9. Noemi Modnicka, *Polskie społeczności ewangelikalne jako „Kościół wyboru” w „społeczeństwie losu” (w): Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, red. Tadeusz J. Zieliński, Warszawa-Katowice 2004.
10. James B. North, *Historia Kościoła*, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 2000.
11. William Robinson, *Gdzie stoimy. Powstanie rozwój i przesłanie religijnego Ruchu Kościołów Chrystusowych*, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 1996.
12. Jerzy Sacewicz, *Kościół Chrystusowy w Polsce*, rękopis.
13. Don Smith, *Czas żniwa. Kościoły w nowym milenium*, Chrześcijański Instytut Biblijny, Warszawa 2001.
14. H. Ryszard Tomaszewski, *Kościół Chrystusowy w Polsce*, „Chrześcijanin” nr 7-8/1977.
15. H. Ryszard Tomaszewski, *Kościół Chrystusowy w Polsce w latach 1921-1953*, Warszawa 1992.
16. H. Ryszard Tomaszewski, *Zjednoczony Kościół Ewangeliczny 1947-1987*, Warszawa 2009.
17. <http://www.worldconvention.org>.
18. <http://www.slowoizycie.pl>.